

„DŽON OLIVEROV EFEKAT“ U MEĐUNARODNOJ BEZBEDNOSTI(?)

*Mihajlo KOPANJA*¹

Apstrakt: U radu se ukazuje na specifičnu ulogu koju pojedinac može imati u međunarodnim odnosima i međunarodnoj bezbednosti – ulogu pojednostavljiivača. Sa sve većom kompleksnošću međunarodnih zbivanja u XXI veku, sposobnost građana da razumeju i aktivno učestvuju u javnim debatama po pitanjima međunarodne bezbednosti biva sve ograničenija. Navedena složenost dovela je do potrebe da se kompleksna pitanja predstave na jednostavan način običnim građanima, navodeći određene pojedince da preuzmu na sebe ulogu pojednostavljiivača. Kao primer, u ovom radu uzet je britanski i američki komičar i voditelj Džon Oliver, koji je svojim jednostavnim i prijemčivim predstavljanjem složenih pitanja postao pokretačka sila iza suprotstavljanja određenim politikama od strane građana. Sam rad je organizovan u tri celine. U prvoj celini posmatra se uloga pojednostavljiivača iz teorijske perspektive radova američkog politikologa Džejmisa Rozenaua o mikro-makro vezama i ulogama pojedinaca u međunarodnim odnosima. Druga celina fokusirana je na televizijsku emisiju Džona Olivera i na predstavljanje njegovih segmenata koji se bave pitanjima međunarodne bezbednosti. Na kraju, poslednja celina nastoji da odgovori na centralno pitanje ovog rada, odnosno da li pojedinac u ulozi pojednostavljiivača može da utiče na međunarodnu bezbednost. Autor rada zaključuje da je uloga pojednostavljiivača relevantna za razumevanje savremene međunarodne bezbednosti, ali i da slučaj emisije Džona Olivera nije ostvario isti stepen mobilizacije građana za delanje kao u slučaju unutardržavnih pitanja.

Ključne reči: pojedinac, međunarodna bezbednost, uloge, međunarodni sistem, građani.

¹ Autor je istraživač-pripravnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail: mihajlo.kopanja@diplomacy.bg.ac.rs

Rad je nastao u okviru projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2020. godine“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2020. godine.

Uvod

Kada je britanski i američki komičar Džon Oliver (*John Oliver*) 2014. godine postao voditelj humorističko-informativnog programa *Last Week Tonight with John Oliver* na kanalu HBO, retki su mogli da pretpostave kakav će efekat njegov program imati na državne politike. Za kratko vreme, Oliverov program postao je ne samo značajan izvor informisanja i razumevanja savremenih dešavanja, već i pokretačka sila iza suprotstavljanja određenim politikama od strane građanstva. Ovo je navelo medije da imenuju ovaj fenomen „Džon Oliverovim efektom”.² Verovatno najbolji primer jeste segment Oliverove emisije o neutralnosti interneta (*Net Neutrality*) iz juna 2014. godine. Predstavljajući vrlo složenu debatu na jednostavan i prijemčiv način, Oliver je svojim gledaocima ukazao na probleme do kojih može doći prestankom neutralnosti interneta. Ovo je rezultovalo navodnim slanjem oko 45.000 mejlova i 3,7 miliona komentara građana američkoj Saveznoj komisiji za telekomunikacije (*Federal Communications Commission*), sa ishodom promene dotadašnje pozicije Komisije u pravcu očuvanja neutralnosti interneta.³

² Victor Luckerson “How the ‘John Oliver Effect’ Is Having a Real-Life Impact”, *Time*, 10 July, 2015, <https://time.com/3674807/john-oliver-net-neutrality-civil-forfeiture-miss-america/>, 02/08/2020; Terrance F. Ross, “How John Oliver Beats Apathy”, *The Atlantic*, 14 August 2014, <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2014/08/how-john-oliver-is-procuring-latent-activism/376036/>, 02/08/2020; Alissa Wilkinson, “5 years in, HBO’s Last Week Tonight is a lot more than ‘just comedy’: No matter what John Oliver says”, *Vox*, 17 February 2019, <https://www.vox.com/culture/2019/2/14/18213228/last-week-tonight-john-oliver-hbo-season-six>, 02/08/2020; Ben Brody, “How John Oliver Transformed the Net Neutrality Debate Once and for All”, *Bloomberg*, 26 February 2015, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-26/how-john-oliver-transformed-the-net-neutrality-debate-once-and-for-all>, 02/08/2020; Jon Dakel, “The John Oliver effect: How the Daily Show alum became the most trusted man in America”, *National Post*, 18 February 2015, <https://nationalpost.com/entertainment/television/the-john-oliver-effect-how-the-daily-show-alum-became-the-most-trusted-man-in-america>, 02/08/2020; Sadaf Ahsan, “It’s always risky, but it’s worked so far: How John Oliver walks a tricky tightrope with Last Week Tonight”, *National Post*, 7 February 2020, <https://nationalpost.com/entertainment/television/its-always-risky-but-its-worked-so-far-how-john-oliver-walks-a-tricky-tightrope-with-last-week-tonight>, 02/08/2020.

³ Victor Luckerson “How the ‘John Oliver Effect’ Is Having a Real-Life Impact”, op. cit.; Ben Brody, “How John Oliver Transformed the Net Neutrality Debate Once and for All”, op. cit.

Suštinski, ovo predstavlja srž „Džon Oliverovog efekta“. Kao pojedinac, Džon Oliver je svojim prijemčivim i jednostavno iskazanim ukazivanjem na aspekte politikâ koje je on označio kao problematične, uspeo da mobilise širu populaciju u suprotstavljanju njihovom ostvarenju. Međutim, označiti „Džon Oliverov efekat“ kao novinu ili izolovan slučaj bilo bi pogrešno. Uticaj humorističko-informativnih programa na politička zbivanja je već prepoznat u postojećoj literaturi.⁴ Ipak, među navedenom literaturom prvenstveni fokus leži na unutrašnjoj politici. I drugi segmenti Oliverovog programa koji se navode kao pokretači „Džon Oliverovog efekta“ prevashodno se odnose na pitanja i probleme sa kojima se prvenstveno američko društvo suočava. Otuda se postavlja pitanje – da li se logika „Džon Oliverovog efekta“ može primeniti i na međunarodnu bezbednost?

Polazeći od radova američkog politikologa Džejsma Rozenaua (*James N. Rosenau*) o ulogama pojedinaca u proizvođenju efekata u međunarodnom sistemu, ovaj rad u svojoj osnovi počiva na alternativnom pogledu na ulogu pojedinca u međunarodnoj bezbednosti – ulogu pojednostavljiivača (*simplifier*).⁵ U kompleksnom međunarodnom okruženju XXI veka, uloga onih pojedinaca koji će opštoj populaciji omogućiti lakše razumevanje složenih događaja biva sve bitnija. Ukoliko se u teoriji međunarodnih odnosa sve više insistira na odbacivanju posmatranja države kao „crne kutije“ (*black box*), a međunarodna zbivanja postaju sve manje razumljiva običnom građaninu, pojedinac koji je u stanju da adekvatno predstavlja

⁴ Jody Baumgartner, “The Daily Show Effect: Candidate Evaluations, Efficacy and American Youth”, *American Politics Research*, Vol. 34, No. 3, 2006, pp. 341-367; Jody C. Baumgartner and Jonathan S. Morris, “One `Nation` Under Stephen? The Effects of the Colbert Report on American Youth”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, Vol. 52, No. 4, 2008, pp. 622-643; Geoffrey Baym, “The Daily Show: Discursive Integration and the Reinvention of Political Journalism”, *Political Communication*, Vol. 22, No. 3, 2005, pp. 259-276; Geoffrey Baym, “Crafting New Communicative Models in the Televisual Sphere: Political Interviews on The Daily Show”, *The Communication Review*, Vol. 10, No. 2, 2007, pp. 93-115; Lisa Colletta, “Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart”, *The Journal of Popular Culture*, Vol. 42, No. 5, 2009, pp. 856-874; Slično je i sa javnim ličnostima. Videti: Asteris Huliaras and Nikolaos Tzifakis, “Celebrity Activism in International Relations: In Search of a Framework for Analysis” *Global Society*, Vol. 24, No. 2, 2010, pp. 255-274; Andrew F. Cooper, *Celebrity Diplomacy*, Routledge, London and New York, 2016.

⁵ James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, Boulder and London: Paradigm Publishers, 2008.

„sponu“ između građana, donosilaca odluka i međunarodnih prilika, postaje relevantan akter za izučavanje.⁶ Štaviše, ukoliko je relativno prihvaćeno da naučni rad počiva na „pojednostavljivanju“ realnosti zarad razumevanja iste, zar nije logično očekivati da i ostali pojedinci imaju manje-više istovetan pogled, čineći značajnim one koji mogu takva pojednostavljenja pružiti.⁷

Prihvatajući pretpostavku da je svet današnjice sve kompleksniji, sa bezbednosnim debatama koje se vode sve tehnicističkim jezikom u epohi hiperinflacije informacija, ovaj rad počiva na međupovezanosti tri nivoa analize u međunarodnim odnosima.⁸ Ukazujući na vezu između pojedinca, društva i međunarodnog okruženja, u radu će biti primenjena razmatranja Džejsma Rozenaua o vezi između mikro događaja i makro posledica kroz sagledavanje načina na koji različiti pojedinci sa različitim ulogama utiču na međunarodna dešavanja. Razumevanje uloge koju Džon Oliver i pojedinci slični njemu imaju, kao i njihove mogućnosti da utiču na međunarodnu bezbednost, zahteva prvo detaljniju razradu logike iza samog „Džon Oliverovog efekta“, pa zatim mogućnosti uticaja na međunarodnu bezbednost. Kako Rozenau navodi, „iako možda može delovati očigledno da su ljudi bitni, razumevanje kako su bitni – kako njihov uticaj i uloge oblikuju ili ograničavaju događaje – je sve samo ne očigledno.“⁹

⁶ Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“, *World Politics*, Vol. 51. No. 1, 1998, p. 148; Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman and Jeffrey W. Taliaferro (eds.), *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, pp. 17-18; Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Stephen E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2016. Za kritiku ovakvog pristupa, prevashodno u tradiciji realizma, videti: B. I. Finel, „Black Box or Pandora’s Box: State Level Variables and Progressivity in Realist Research Programs“, *Security Studies*, Vol. 11, No. 2, 2001, 187-227.

⁷ Sidney Verba, „Simulation, Reality, and Theory in International Relations“, *World Politics*, Vol. 16, No. 3, 1964, p. 495; Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Waveland Press, Long Grove, 2010, p. 8; Tim Dunne, Lene Hansen and Colin Wight, „The end of International Relations Theory?“, *European Journal of International Relations*, Vol. 19, No. 3, 2013, pp. 409-410; James M. Scott, Ralph G. Carter, A. Cooper Drury, *IR: International, Economic and Human Security in a Changing World*, 3rd Edition, CQ Press, Thousand Oaks, 2018, p. 152.

⁸ Kenneth N. Waltz, *Man, the State and War: a Theoretical Analysis*, Columbia University Press, New York, 2001; J. David Singer, „The Level-of-Analysis Problem in International Relations“, *World Politics*, Vol. 14, No.1, 1961, pp. 77-92.

⁹ James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit., p. 8.

Kako (koji) pojedinac utiče na međunarodna zbivanja?

Da li je pojedinac relevantan akter u međunarodnim zbivanjima? U postojećoj literaturi može se pronaći pluralitet pozicija koji pojedincu pridaju veći ili manji stepen relevantnosti po međunarodnu politiku. Ukoliko se fokus suzi na savremeno izučavanje međunarodnih odnosa, može se čak reći da dolazi do svojevrstne renesanse u posmatranju uloge pojedinaca koja su donekle bila odbačena predominacijom strukturalnih teorija počevši od Keneta Volca (*Kenneth Waltz*).¹⁰ Međutim, iz perspektive delanja pojedinaca i međunarodnih efekata koje takvo delovanje proizvodi, umesto generalnog pitanja relevantnosti pojedinca kao aktera u međunarodnim zbivanjima, svrsishodnije je zapitati se da li svaki pojedinac proizvodi na istovetan način međunarodne efekte, i ukoliko ne, kakve efekte proizvodi delanje pojedinaca sa različitim ulogama?

Svako ko je pohađao makar uvodna predavanja iz međunarodnih odnosa upoznat je sa konceptom nivoa analize u međunarodnim odnosima: pojedincem, državom i međunarodnim sistemom. U svojoj osnovi, nivo analize se prvenstveno odnosi na izbor one referentne tačke čijim posmatranjem će se pružiti odgovor na određeni problem.¹¹ Objašnjenje problema A može se pružiti sagledavanjem iz x, y ili z perspektive, tj. razumevanjem stanja ili trendova x, y ili z referentne tačke. Fokus na rečju izbor referentne tačke, odnosi se na činjenicu da je u načelu moguće sagledavati određeni problem iz ugla svakog nivoa analize. Međutim, svaka referentna tačka, tj. nivo analize, vuče sa sobom kako određene pretpostavke, tako i mogućnost proizvođenja odgovora sa različitim stepenima potpunosti i eksplikacije. Značaj monografije Keneta Volca pod

¹⁰ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Waveland Press, Long Grove, 2010; Daniel L. Byman and Kenneth M. Pollack, "Let Us Now Praise Great Men: Bringing the Statesman Back In", *International Security*, Vol. 25, No. 4, 2001, pp. 107-146; Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Stephen E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit; Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman and Jeffrey W. Taliaferro (eds.), *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009; Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2017; Robert Jervis, "Do Leaders Matter and How Would We Know?", *Security Studies*, Vol. 22, No. 2, 2013, pp. 153-179.

¹¹ J. David Singer, "International Conflict: Three Levels of Analysis", *World Politics*, Vol. 12, No. 3, 1960, p. 453.

nazivom „Čovek, država i rat“, je upravo što se jedan problem (uzrok rata) sagledao kroz različite referentne tačke, pruživši sistematičan pregled prednosti i mana koje odabir svake donosi.¹² Otuda, odabir nivoa analize nosi sa sobom i ontološke i epistemološke pretpostavke, iz razloga što na implicitan način nagoveštava (ne)relevantnost određenih aktera u realnosti, ali i naglašava saznajni momenat koji omogućava istraživaču da pruži objašnjenje međunarodnih zbivanja.

Međutim, koncepcija nivoa analize ne podrazumeva isključivost u smislu da ukoliko se autor osloni na jednu koncepciju time po automatizmu negira relevantnost preostala dva nivoa analize. Fokus na pojedinca, državu ili međunarodni sistem predstavlja, kao što je rečeno, referentnu tačku za posmatranje i objašnjenje međunarodnih zbivanja. I sam Volc insistira da je analitički gotovo nemoguće fokusirati se isključivo na jedan nivo analize bez apsolutno ikakvog pomena drugih.¹³ Time se pri odabiru određenog nivoa analize ontološke i epistemološke postavke preuveličavaju, izobličavajući stvarnost zarad pružanja što jednostavnijeg (*parsimonious*) ali zadovoljavajućeg objašnjenja. Upravo je navedeni momenat doveo je do razvoja alternativnih teorijskih pravaca koji uvažavaju posmatranje određenog problema sa više nivoa analize zarad potpunijeg objašnjenja međunarodnih zbivanja. Iako danas neoklasični realizam (*neoclassical realism*) predstavlja, verovatno, najreferentniju teorijsku poziciju koja insistira na neophodnosti posmatranja različitih nivoa analize, prisutnost opozicije strogoj analitičkoj distinkciji između nivoa analize može se pronaći i u ranijim radovima.¹⁴

Značaj prethodne rasprave za potrebe ovog rada jeste dvostruk. Kao prvo, pojedinac može biti jedinica ispitivanja zarad razumevanja međunarodnih zbivanja. Kako se ovim radom nastoji posmatrati uloga Džona Olivera kao pojednostavljivača, koji svojim delovanjem u načelu može uticati na proizvođenje međunarodnih efekata, značajno je razumeti poglede na pojedinca kao jedinicu za razumevanje međunarodnih događaja. S druge strane, ona je takođe značajna i da bi se shvatilo, da ne samo da ne postoji

¹² Kenneth N. Waltz, *Man, the State and War: a Theoretical Analysis*, op. cit.

¹³ *Ibid.*, p. 160.

¹⁴ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Stephen E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit; Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman and Jeffrey W. Taliaferro (eds.), *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, op. cit.

imperativ za fokusiranje isključivo na jedan nivo analize nego je neretko neophodno, u većoj ili manjoj meri, obuhvatiti i druge nivoe zarad pružanja potpunijeg objašnjenja i razumevanja međunarodnih zbivanja.

Raznolikost uloga pojedinaca i njihov uticaj na međunarodna zbivanja

Iako je pojednostavljeni odgovor na pitanje da li pojedinac može da utiče na međunarodna dešavanja potvrđan, potpuniji odgovor je daleko od tako jednostavnog. Zdravorazumski je reći da pojedinac može da utiče na međunarodna dešavanja kada je objavljeno nebrojano mnogo analiza, članaka i naučnih radova koji u prvi plan stavljaju pojedince poput Donalda Trampa (*Donald Trump*) ili Vladimira Putina (*Владимир Путин*). S druge strane, ukoliko se zapitamo da li svaki pojedinac može da utiče na međunarodna dešavanja, onda nas zdravorazumska logika vodi u drugom pravcu. Reći da neki poljoprivrednik, rudar ili beskućnik utiče na međunarodna dešavanja deluje podjednako preterano, kao i tvrditi da Tramp ili Putin ne utiču. Izuzeci svakako postoje, i dovoljno je samo prisetiti se početka Arapskog proleća u Tunisu da bi se utvrdilo kako običan pojedinac može uticati na međunarodnu bezbednost.¹⁵ Ipak, kao što je rečeno, ovo predstavlja pre izuzetak nego pravilo, i otuda postaje očigledna relevantnost i svrsishodnost pitanja postavljenog u prethodnom poglavlju, odnosno da li svaki pojedinac deluje na istovetan način u međunarodnom sistemu i na istovetan način proizvodi efekte po međunarodna zbivanja?

Ukoliko sagledamo radove Džejsma Rozenaua, iako se mogu pronaći zajedničke osnove koje pokreću sposobnosti pojedinaca da utiču na međunarodna zbivanja, iza delanja pojedinaca u različitim ulogama postoje različite logike njihovog uticaja. U svojoj knjizi „Ljudi se računaju!: Povezani pojedinci u globalnoj politici“, Rozenau je nastojao da prikaže kako različiti profili pojedinaca, svojim specifičnim ulogama u društvu, mogu uticati na makro promene na međunarodnoj sceni.¹⁶ Iako je tematika rada prvenstveno usmerena na pojedince kao mikro aktere koji svojim delanjem utiču na međunarodna zbivanja, Rozenau zapravo ukazuje na postojanje

¹⁵ U pitanju je slučaj Muhameda Buazizija (Mohamed Bouazizi), uličnog prodavca u Tunisu, čiji je čin samozapaljivanja u decembru 2010. godine predstavljao katalizator masovnih protesta protiv režima u ovoj državi koji su se ubrzo prelili i na druge arapske države u regionu.

¹⁶ James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit.

strukturacijske (*structuration*) logike između mikro nivoa pojedinca i makro nivoa međunarodnih zbivanja.¹⁷ Parafrazirajući Roberta Putnama (*Robert Putnam*), zajedničke osnove koje pokreću različite logike delovanja različitih pojedinaca počivaju na svojevrsnoj „igri na dva nivoa“, gde je makro nivo oblikovan procesom fragegracije (*fragegration*) – kao spoja fragmentacije i integracije, koja po Rozenauu „označava promenjivu dinamiku svetske politike“¹⁸, dok je mikro nivo oblikovan ulogama pojedinaca i revolucije veština (*skill revolution*).¹⁹

Navedena zapažanja Rozenaua predstavljaju kontinuitet njegovog interesovanja za veze (*linkage*) između unutrašnje i međunarodne politike koji seže još u šezdesete godine XX veka.²⁰ Prvobitno postavljena u cilju istraživanja onih fenomena koji „preskaču“ granicu između unutrašnje i spoljne politike, veza predstavlja „svaki ponavljajući sled događaja koji proističe iz jednog sistema i na koji se reaguje u drugom.“²¹ Odnosi mikro i makro nivoa, fragegrativnost sveta i uloga pojedinca u njemu, u suštini oslikavaju ovu ideju veze. Međutim, razlika između sveta šezdesetih i sveta XXI veka je značajna u smislu mogućnosti ostvarivanja pomenute veze. Rozenauu nije promakao ovaj momenat, i on se u nekoliko svojih dela osvrnuo na tehnološke ali i strukturalne promene koje su se odigrale nakon okončanja Hladnog rata, i koje su dovele do sve učestalijih ali i snažnijih veza između spoljnih i unutardržavnih zbivanja.²² Za samog Rozenaua,

¹⁷ Kako sam Rozenau kaže, makro nivo „istovremeno oblikuje i biva oblikovan njihovim delovanjem (pojedina)“ ibid str. 6; Ibid 6-11, za strukturaciju videti Anthony Giddens, *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1984.

¹⁸ James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit., p. 6.

¹⁹ Robert D. Putnam, „Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games“, *International Organization*, Vol. 42, No. 3, 1988, pp. 427-460; Interesantno jeste da se i sam Putnam u svom radu poziva na prethodna Rozenauova dela: Ibid., 430.

²⁰ James N. Rosenau, „Towards the Study of National-International Linkages“, In: J. N. Rosenau (Ed.), *Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems*, (pp. 44-63), The Free Press and Collier-Macmillan Limited, New York and London, 1969.

²¹ Ibid., p. 45.

²² James N. Rosenau, *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*, Princeton University Press, Princeton, 1990; James N. Rosenau, *Along the domestic-foreign Frontier: Exploring governance in a turbulent world*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997; James N. Rosenau, „Information Technologies and the Skills,

tehnološki napredak je omogućio revoluciju veština kod pojedinaca, odnosno tezu da su pojedinci XXI veka analitički veštiji i emocionalno kompetentniji nego prethodnici.²³ Takvi pojedinci u fragnativnom svetu XXI veka mogu da imaju značajno mesto u međunarodnim zbivanjima.

Iako dele zajedničke osnove, samo insistiranje na raznolikim ulogama upućuje na postojanje različitosti u delanju kod pojedinaca. Kako svaka uloga počiva na određenom skupu očekivanja koje ostatak društva ima od tih pojedinaca, iza svake uloge i pojedinca koji je ostvaruje leži drugačija logika, tj. način na koji on može uticati na međunarodna zbivanja.²⁴ Značaj pomenute monografije Džejsma Rozenaua počiva manje u teorijskim razmatranjima (s obzirom na to da su ona znatno detaljnije obrađena u njegovim ranijim radovima), a više na pregledu onih pojedinaca koji svojim ulogama mogu ostvariti uticaj na međunarodna dešavanja. Navođenjem dvadeset specifičnih uloga koje pojedinci mogu imati (grupisanih u tri velike celine: ljude u pokretu, ljude na poslu i ljude u društvu i kulturi), Rozenau implicitno ukazuje da ne postoji jedinstveni obrazac delanja na mikro nivou koji može proizvesti makro efekte.²⁵ Od vojnika i radnika, studenata i umetnika, teroriste i potrošača, do novinara i uzbunjivača, svaka od navedenih uloga koju Rozenau navodi, počiva na različitim „putanjama“ od mikro uticaja pojedinca ka efektima na makro nivou. Uzbunjivač poput Edvarda Snoudena (*Edward Snowden*), terorista poput Osame bin Ladena, kompanijski direktor poput Marka Zakenberga (*Mark Zuckerberg*), vojnik poput Kasema Sulejmanija (*Qasem Soleimani*), novinar poput Džamala Kašogija (*Jamal Khashoggi*) ili aktivistkinja poput Malale Jusufzai (*Malala Yousafzai*) zasigurno ne utiču na isti način na međunarodna zbivanja i međunarodnu bezbednost, ali daleko od toga da uopšte ne utiču.

„Džon Oliverov efekat“ – uloga pojednostavljiivača

U pluralitetu uloga koje je Džejsms Rozenau naveo, ideja komičara/voditelja kao pojedinca koji svojim delanjem može da proizvede makro

Networks, and Structures that Sustain World Affairs”, In: J. N. Rosenau and J. P. Singh (eds.), *Information Technologies and Global Politics*, (pp. 275-287), State University of New York Press, Albany, 2002.

²³ James N. Rosenau, *Along the domestic-foreign Frontier: Exploring governance in a turbulent world*, op. cit., p. 59.

²⁴ James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit., p. 9.

²⁵ Ibid.

efekte je izostala. Doduše, važno je naglasiti da je sam Rozenau u pomenutoj monografiji vrlo eksplicitno izrazio nepotpunost predstavljenih uloga.²⁶ Time, nedostatak pomena uloge pojednostavljivača i pojedinaca poput Džona Olivera donekle je razumljiv iz razloga što je implicitan fokus Rozenaua na značajnijim i vidljivijim ulogama. Ipak, interesantno je to što su u potpunosti izostavljeni donosioci odluka, odnosno ona kategorija pojedinaca koji se najčešće nalaze u osnovi objašnjavanja međunarodnih zbivanja na nivou analize pojedinca. Poput Singera, koji stavlja gotovo znak jednakosti između nivoa države i nivoa pojedinca, time implicirajući postojanje na neki način neraskidive veze između ova dva nivoa, deluje da Rozenau takođe izjednačava državu (kao nivo analize) sa donosiocima odluka, smatrajući da se pojedinac (kao nivo analize) odnosi gotovo isključivo na osobe koje nemaju „državnu afilijaciju“.²⁷

S druge strane, značajan momenat Rozenauovih razmatranja leži u nagoveštavanju specifičnog mesta koje građanstvo u celini igra kao posrednik između pojedinca i međunarodnih zbivanja. Prema Rozenauu, „uloga građana je krucijalna za sprovođenje svetske politike iz razloga što države delaju u njihovo ime, ili makar tvrde da imaju njihovu podršku za državne spoljne politike.“²⁸ Time su uloga pojedinaca poput novinara, aktiviste i uzbunjivača, i njihov efekat na međunarodna zbivanja, neodvojivi od opšte populacije koju mobilisu, pokreću na delovanje i tako ostvaruju svoj uticaj. Bilo da je reč o formiranju podrške ili suprotstavljanju određenoj spoljnoj politici, oblikovanju spoljnopolitičkih preferencija ili otkrivanju određenih propusta ili loše prakse, dejstvo pojedinih uloga se ne može posmatrati odvojeno od njihovih sposobnosti da oblikuju ili usmere pozicije ostatka populacije. Iako svaka uloga ne zadovoljava ovaj kriterijum, one uloge od interesa za ovaj rad je poseduju.

Insistiranje na pomenute tri uloge nije bezrazložno iz razloga što uloga Džona Olivera, kao komičara i voditelja humorističko-informativnog programa, na neki način leži između uloga aktiviste, novinara i uzbunjivača. Vraćajući se na epizodu posvećenu neutralnosti interneta, Oliver je naličio

²⁶ Ibid., p. 8.

²⁷ J. David Singer, "The Level-of-Analysis Problem in International Relations", op. cit.; Izuzetak od ovoga bi bili javni službenici kojima Rozenau posvećuje pažnju: James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit., pp. 92-96.

²⁸ Ibid., p. 34.

na novinara (s obzirom na to da je prenosio informacije), na uzbunjivača (s obzirom na to da je ukazivao na probleme i potencijalno štetnu praksu javnih institucija), ali i na aktivistu (s obzirom na to da je zagovarao delovanje građana u pravcu suprotstavljanja ovom problemu). Međutim, kao što postoje sličnosti, postoje i razlike u logici iza delovanja Olivera kao pojedinca, i pojedinaca sa ulogom novinara, aktiviste ili uzbunjivača. Oliver ne predstavlja lice koje ima informacije „iz prve ruke“ kako funkcioniše određena organizacija, poput uzbunjivača; niti se amaterski bavi zagovaranjem određenih politika, poput aktiviste; niti stremlji ka čistom i neutralnom prenošenju informacija, što je na neki način novinarski ideal.²⁹ Oliverova specifičnost leži u tome što ukazuje na probleme poput uzbunjivača, implicitno poziva na delanje poput aktiviste, prenosi informacije putem medija, poput novinara, ali na jednostavan i gledaocima prijemčiv (humoristički) način, u čemu leži srž pojednostavljivača.

Veza između pojedinca u ulozi pojednostavljivača, kao mikro aktera, i međunarodnih zbivanja, kao makro efekata, ne može se odvojiti od donosioca odluka i građana. Naglašavanje načina na koji Rozenau posmatra mesto donosilaca odluka i građana u svojim razmatranjima mikro-makro veze je više nego opravdano, jer služi svrsi teorijskog uokviravanja uloge pojednostavljivača. Kako sam termin naglašava, uloga pojednostavljivača jeste da određeno pitanje (u ovom slučaju međunarodnog karaktera) predstavi građanima na način kojim bi se njegoa kompleksnost lako razumela. Svet XXI veka nije samo, kako navodi Rozenau, u procesu fragegracije, već je i izrazito kompleksan i iz dana u dan biva sve kompleksniji. Da bi građani aktivno mogli da budu „nadzirači“ delovanja vlasti koje u njihovo ime sprovode spoljnu politiku, oni moraju da razumeju kako same odnose u kompleksnom svetu, tako i politike koje države sprovode. Pored toga, složenost sveta zahteva složena rešenja, čime se proizvodi neophodnost vođenja kompleksnih debata oko što povoljnijeg pravca delovanja. Međutim, kompleksan svet, sa složenim debatama oko „ispravnog“ delovanja u tom svetu, može biti nezanimljiva tema za razgovor. Rasprave oko, primera radi, kvota za uvoz i izvoz voća i povrća, ili gvožđa i čelika, između dve države će se zasigurno retko čuti u razgovorima po

²⁹ Za objašnjenja pomenutih uloga videti: James N. Rosenau, *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, op. cit., pp. 63-66, 95, 109-112.

kafićima. Ipak, za privrede država, ovo može predstavljati vrlo značajno pitanje čije nepovoljno rešenje može dovesti do njihovog ugrožavanja.

Na osnovu navedenog, uloga pojednostavljiivača postaje evidentnija. Njihova uloga u svetu XXI veka jeste da složena dešavanja, ali i njihova potencijalna rešenja, predstave opštoj populaciji na jednostavan i prijemčiv način. Značaj jednostavnosti leži u ograničenjima svakoga od nas da u određenim pitanjima promišlja, razgovara i odlučuje, zbog nedovoljne potkrepljenosti bilo znanjem bilo informacijama. Veštom „retoričkom gimnastikom“ moguće je svako pitanje predstaviti na način koji ide u korist govorniku, i bez predstavljanja na što jednostavniji način (koji bi omogućio velikoj većini ljudi da razume) može doći do široko rasprostranjene zablude sa značajnim posledicama po građane. S druge strane, značaj prijemčivosti načina na koji se informacije prenose, leži u tome što činjenica da je određena tema značajna ne znači i da će slušalac biti zainteresovan da je čuje. Da bi građani mogli da kolektivno delaju u određenom pravcu, neophodno je da razumeju dešavanja; da bi mogli da razumeju dešavanja neophodno je prvo da saslušaju poruku. Time, prijemčivost načina na koji se informacije prenose postaje vrlo važna, naročito kod onih pitanja koja su u svojoj biti manje interesantna većini populacije. Prethodno navedeno se odnosi prvenstveno na perspektivu građana. Uloga pojednostavljiivača utiče i na donosiocce odluka pa čak, u načelu, i na čitav međunarodni sistem. Protivljenje građana određenim politikama može ograničiti, pa čak i onemogućiti njihovo donošenje i sprovođenje od strane političke elite. Takođe, lanac događaja pokrenut pojedincem u ulozi pojednostavljiivača, preko građana i donosilaca odluka, može uticati da određene spoljne politike dovedu i do (pre)oblikovanja međunarodnog sistema.³⁰

Moglo bi se primetiti da je navedeno viđenje uloge pojednostavljiivača u izvesnoj meri u suprotnosti sa tezom Rozenaua o revoluciji veština. Kako Rozenau vidi opštu populaciju danas kao veštiju u odnosu na svoje prethodnike, i time sposobniju da utiče na međunarodna zbivanja, stepen značaja onih pojedinaca koji pojednostavljaju stvarnost time deluje marginalno. Možda pojedinci danas i jesu analitički veštiji i emocionalno kompetentniji da se uključe u debate po pitanju međunarodnih zbivanja,

³⁰ Za teorijsko viđenje načina na koji spoljne politike mogu oblikovati međunarodni sistem videti: Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Stephen E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit., pp. 33-57.

međutim pitanje je da li je porast veština i kompetencija, koje Rozenau navodi, dovoljan da razumeju sve kompleksnije međunarodno okruženje? I sam Rozenau iskazuje kontroverznost ove teze, i kao razlog se može navesti to što analitički veštiji i emocionalno kompetentniji pojedinci ne moraju nužno biti u mogućnosti da razumeju složenost međunarodne politike, ali i posedovati stepen znanja da pojme i vode složene tehničke debate o međunarodnim zbivanjima. Štaviše, pored pomenute činjenice da i sami istraživači simplifikuju stvarnost zarad njenog razumevanja, čak i oni koji se bave pitanjima međunarodnih odnosa i međunarodne bezbednosti nisu kompetentni po svim pitanjima obuhvaćenim ovim disciplinama, već imaju uzak teritorijalni, problemski ili teorijski fokus. Otuda, iako je relativno nesumnjivo da jeste došlo do porasta sposobnosti pojedinaca, upitno je da li se to ostvarilo u toj meri da je uloga pojednostavljiivača suvišna u svetu XXI veka.

Džon Oliver i pitanja međunarodne bezbednosti

Iako medijski često istican, „Džon Oliverov efekat“ zapravo nije sagledavan detaljnije u smislu načina na koji se sam efekat ostvaruje. Razumevanjem mikro-makro veza, uloge pojednostavljiivača i čitavog lanca koji polazi od samog Džona Olivera, preko građana i donosilaca odluka, do zbivanja na međunarodnoj sceni, omogućava se i razumevanje logike koja leži iza „Džon Oliverovog efekta“. Uloga pojednostavljiivača svakako se ne može izjednačiti isključivo sa Džonom Oliverom, niti se isto može učiniti sa „njegovim efektom“. Slučaj Džona Olivera predstavlja konkretizaciju generalnijih odnosa koji objašnjavaju načine na koji određeni pojedinci mogu uticati na međunarodna zbivanja. Takođe, predstavljena logika iza „Džon Oliverovog efekta“ prilagođena je potrebama ovog rada, u smislu da uključuje i međunarodnu komponentu koju sam „efekat“ ne mora uključivati. Kao što je u uvodu jasno naglašeno, segmenti Oliverove emisije, ali i postojeća isticanja „Džon Oliverovog efekta“ odnosili su se prevashodno na unutardržavna pitanja. Ipak, međunarodna pitanja nisu retka u njegovoj emisiji. Tokom dosadašnjeg emitovanja svoje emisije, Džon Oliver nije se ustručavao od sučeljavanja ne samo sa međunarodnim nego i sa pitanjima iz domena međunarodne bezbednosti.

Za mnoge autore, međunarodna bezbednost predstavlja subdisciplinu međunarodnih odnosa čiji fokus leži, kako samo ime kaže, na

bezbednosnim aspektima međunarodnog okruženja.³¹ Međutim, konkretno viđenje onoga što potpada pod skup bezbednosnih aspekata je u poslednjim decenijama XX veka doživelo preobražaj. Od relativno uskog hladnoratovskog fokusa na vojna pitanja bezbednosti država, početkom devedesetih godina, studije bezbednosti su bile podvrgnute procesu „proširivanja i produblivanja“, odnosno proširivanju obuhvata pitanja ali i jedinica posmatranja.³² U zavisnosti od toga da li se bezbednost posmatra tradicionalnije, odnosno prvenstveno kroz vojna pitanja, ili u svojoj „proširenoj i produbljenoj“ formi, varira i određenje pojedinih epizoda Oliverovog programa pojednostavljivanja pitanja međunarodne bezbednosti.

Kao adekvatan primer teme koja se odnosi na tradicionalnije viđenje međunarodne bezbednosti može se uzeti epizoda iz septembra 2014. godine koja je posvećena dronovima. U ovom trinaestominutnom segmentu, Oliver je ukazao na brojne sporne tačke pri američkoj upotrebi vojnih dronova u akcijama u drugim državama, uprkos porastu njihove upotrebe pod administracijom Baraka Obame (*Barack Obama*) i široke podrške od strane američkih građana. Navodeći kao ključne probleme u procesu odlučivanja kada i gde će biti upotrebljen napad dronovima – nedoumicu šta to karakteriše neizbežnu pretnju po bezbednost Sjedinjenih Država i šta se to smatra civilnim žrtvama napada, nepouzdanost podataka koje imaju državni službenici oko stvarnog broja žrtava, tegoban život stanovnika tih država pod konstantnom pretnjom da budu žrtve napada dronova i uticaj napada na percepciju SAD među stanovnicima tih država – Oliver na jednostavan i humorističan način predstavlja svojim gledaocima do koje mere je ova praksa zapravo problematična.³³ Svakako, za one koji izučavaju problematiku upotrebe dronova u vojnim operacijama, aspekti koje je Oliver naveo ne

³¹ Paul D. Williams, "Security Studies: An Introduction", In: P. D. Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, (pp. 1-12), Routledge, New York and London, 2008; Barry Buzan and Lene Hansen, "Editors' Introduction", In: B. Buzan and L. Hansen (Eds.), *International Security Vol. 1*, (pp. 16-21), SAGE Publications, London, 2007; Barry Buzan and Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

³² Keith Krause and Michael C. Williams, "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods", *Mershon International Studies Review*, Vol. 40, No. 2, 1996, pp. 229-254.

³³ Last Week Tonight, "Drones: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 29 September 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=K4NRJocNHIs>. 14/08/2020.

predstavljaju novinu, i može se naći značajan broj akademskih publikacija koje posvećuju pažnju ovim pitanjima.³⁴ Za ostatak populacije ova pitanja su daleko van sfere interesovanja, ne računajući trenutak kada ih njihova država brani od onih koji im žele našao. Sličan primer, istina više okrenut ka američkim sposobnostima, predstavlja i epizoda posvećena nuklearnom naoružanju, gde Oliver ukazuje na značajne nedostatke američkih nuklearnih kapaciteta, u smislu zastarele opreme, tehnologije ali i neobučenog kadra.³⁵ Značaj nuklearnih kapaciteta po sposobnosti odvratanja (*deterrence*) i očuvanje logike sigurnog uzajamnog uništenja (*mutually assured destruction*) čini ovo vrlo relevantnim pitanjem međunarodne bezbednosti.³⁶

Pitanja međunarodne bezbednosti, u svojoj tradicionalnoj formi, u Oliverovoj emisiji nisu ograničena isključivo na pomenute slučajeve. Možda značajnije, Oliver je u brojnim emisijama posvetio pažnju drugim državama, ali i odnosima SAD sa njima po bezbednosnim pitanjima. Bilo da je reč o remilitarizaciji Japana, opadanju meke moći SAD pod Donaldom Trampom, odnosima SAD sa Rusijom, Saudijskom Arabijom i Iranom, nuklearnom programu Severne Koreje, ili religijskim odnosima u Indiji pod Narendrom Modijem (*Narendra Modi*), kao i kineskoj politici prema svojim autonomnim pokrajinama Tibetu i Sinkjangu i stanovnicima tih pokrajina, Oliver je svojim gledaocima pojednostavio i približio krajnje složena pitanja međunarodne bezbednosti na razumljiv način.³⁷ Vrlo upečatljiv primer predstavlja epizoda posvećena odluci Donalda Trampa da povuče trupe iz Sirije i efektu te

³⁴ Srđan T. Korać, "Depersonalisation of Killing: Towards A 21st Century Use of Force 'Beyond Good And Evil?'," *Philosophy and Society*, Vol. 29, No. 1, 2018, pp. 49-64; Srđan T. Korać, *Disciplinsko ratovanje u doba dronova i robota*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019; Vanja Rokvić i Milovan R. Subotić, „Pravne dileme upotrebe dronova u borbi protiv terorizma“, *Srpska politička misao*, Vol. 64, No. 2, 2019, str. 187-205.

³⁵ Last Week Tonight, "Nuclear Weapons: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 27 July 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=1Y1ya-yF35g>. 14/08/2020.

³⁶ Vladimir Trapara, „Problem protivrakete odbrane u odnosima Rusije i Sjedinjenih Država“, *Međunarodni problemi*, Vol. 64, No. 1-2, 2014, str. 104-107.

³⁷ Last Week Tonight, "Dalai Lama: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 5 March 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=bLY45o6rHm0> 15/08/2020; Last Week Tonight, "Trump vs. The World: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 19 February 2018, https://www.youtube.com/watch?v=QCjk_NPslqU 15/08/2020; Last Week Tonight, "China & Uighurs: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 26 July 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=17oCQakzll8&> 15/08/2020; Last Week Tonight, "Modi: Last Week Tonight with

odluke po Kurde. Naglašavajući ulogu koju su Kurdi imali u borbama ne samo protiv Islamske države, već i u oba Zalivska rata (odnosno snažno savezništvo između SAD i Kurda), Oliver snažno kritikuje Trampovu odluku da „napusti“ Kurde uoči turskih vojnih akcija u Siriji. Pored same situacije u Siriji, predstavljeni su i odnosi između Turske i Kurda, humanitarne posledice turskih vojnih akcija po civile, posledice napuštanja Sirije u smislu porasta uticaja Rusije, odnosi između SAD i Turske, ali i posledice po američke interese u regionu.³⁸ Iz perspektive ovog rada, posebno je interesantno Oliverovo eksplicitno isticanje da je za njega razumljivo da gledaoci ne razumeju svu kompleksnost ovog pitanja, kao i prilike u Siriji. Ovim se naslućuje čak i Oliverovo prihvatanje toga da je njegova uloga da pojednostavi složene događaje svojim gledaocima u nadi da će im predstavljeni sadržaj omogućiti da razumeju sav značaj i posledice odluke da se Kurdi u Siriji napuste.

Iako su prethodni pasusi bili fokusirani na tradicionalnije aspekte međunarodne bezbednosti, važno je istaći da se među sadržajima koji su obrađivani u Oliverovoj emisiji mogu pronaći i jasni primeri onih aspekata koji su procesom „proširivanja i produbljivanja“ postali deo korpusa izučavanja međunarodne bezbednosti. Otuda, među temama pokrivenim u emisiji, mogu se pronaći sadržaji poput globalnog zagrevanja, kao i Pariskog ugovora, pitanja migracija, kako u smislu odnosa između SAD i Meksika, tako i u smislu migrantske krize u Evropskoj uniji, trgovinskih ratova, ali i mučenja, kako u Gvantanamu, tako i na tajnim lokacijama Centralne obaveštajne agencije SAD i zatvoru Abu Graib.³⁹ U određenoj

John Oliver (HBO)", *Youtube*, 23 February 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=qVIXUhZ2AWs> 15/08/2020; Last Week Tonight, "Saudi Arabia: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 14 October 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=ViDPIyisZoo> 15/08/2020; Last Week Tonight, "Iran Deal: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 22 April 2018, https://www.youtube.com/watch?v=5xnZ_CeTqyM 15/08/2020; Last Week Tonight, "North Korea: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 13 August 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=TrS0uNBuG9c> 15/08/2020; Last Week Tonight, "Putin: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 20 February 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=0utzB6oDan0> 15/08/2020.

³⁸ Last Week Tonight, "Trump & Syria: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 27 October 2019, https://www.youtube.com/watch?v=2u_pZ-SgACK 15/08/2020.

³⁹ Last Week Tonight, "Torture: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 14 June 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=zmeF2rzsZSU> 16/08/2020; Last

meri, pojednostavljivanje ovih pitanja međunarodne bezbednosti je čak i značajnije iz razloga što se može reći su još ređe na agendi razmatranja među građanima. Kod tradicionalnijih pitanja međunarodne bezbednosti, izvor ugrožavanja je uglavnom jasan svakom građaninu i može se reći da postoji svest da je taj izvor u stanju da svakog pojedinca manje-više direktno ugrozi. S druge strane, „prošireni i produbljeni“ korpus pitanja često se ne odnosi na tako jasan izvor pretnje, i otuda je naizgled znatno dalji i manje uticajan u očima građana.

Epizoda iz aprila 2015. godine koja se fokusira na problem prisluškivanja i nadziranja od strane obavestajnih službi je posebno značajna, jer je ukazala kako naizgled dalja i manje uticajna pitanja mogu imati značajne posledice, kako po međunarodnu tako i bezbednost samih građana.⁴⁰ Tema nadziranja od strane američkih obavestajnih službi, kao i ogroman nadzorni potencijal koji je savremena tehnologija omogućila, iznenada je dospela u javni diskurs sa uzbunjivačem Edvardom Snoudenom. U junu 2013. godine, Snouden je javnosti ukazao na postojanje mnogobrojnih tajnih programa američke Nacionalne bezbednosne agencije (*National Security Agency*) koji im omogućavaju da prisluškuju i prikupljaju podatke o velikom broju Amerikanaca i građana drugih država. Međutim, američki zvaničnici su vrlo brzo uspeli da „spinuju“ situaciju u svoju korist, time što su Snoudena označili kao osobu koja je ugrozila nacionalnu bezbednost SAD i ugrozila sve njene građane. Jedan od razloga zašto je ova vrlo značajna tema uspela da bude relativno olako okrenuta u korist SAD, i nauštrb Snoudena, jeste činjenica da velika većina ljudi nije u potpunosti razumela stepen sposobnosti NSA da prikuplja podatke o njima.

Week Tonight, “Migrants and Refugees: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 28 September 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=umqvYhb3wf4> 16/08/2020; Last Week Tonight, “Refugee Crisis: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 20 September 2016, https://www.youtube.com/watch?v=_kZsOISarzg 16/08/2020; Last Week Tonight, “Guantanamo: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 9 October 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=KEbFtMgGhPY> 16/08/2020; Last Week Tonight, “Paris Agreement: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 4 June 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=5scez5dqtAc> 16/08/2020; Last Week Tonight, “Trade: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 20 August 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=etkd57IPfPU> 16/08/2020.

⁴⁰ Last Week Tonight, “Government SurveilLance: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)”, *Youtube*, 6 April 2015, https://www.youtube.com/watch?v=XEVlyP4_11M. 16/08/2020.

Važnost priloga o nadziranju i prisluškivanju leži prvenstveno u tome što je sadržavao i intervju sa Snoudenom u kojem je Oliver Snoudenova komplikovana objašnjenja o praksi NSA pojednostavljivao na način da i običan pojedinac može da ih razume. Objašnjavajući svaki od tajnih programa nadziranja i prisluškivanja na primeru mogućnosti NSA da dođe do kompromitujućih fotografija običnih građana, Oliver je Snoudenove informacije predstavio na jednostavan i prijemčiv način i time doveo do podizanja svesti o problematičnim aspektima praksi američkih obaveštajnih službi. Suštinski, Oliver i Snouden su govorili o istim stvarima. Međutim, iako je Snouden informisao javnost o štetnim praksama američkih obaveštajnih službi, njegov način prenošenja informacija nije bio u potpunosti razumljiv građanima i samim tim je doveo do nedovoljnog suprotstavljanja nastavku tih praksi. U svojoj suštini, upravo se kroz intervju u ovoj epizodi najbolje odražava razlika između uloge uzbunjivača i pojednostavljivača, odnosno značaj koji pojedinac u ulozi pojednostavljivača može imati.

Hoćemo li videti „Džon Oliverov efekat“ u međunarodnoj bezbednosti?

Ljudima je krajnje prijemčiva ideja da pojedinac može da dovede do promena na međunarodnoj sceni. Osećaj važnosti, ako ne sebe samog onda makar nekog pojedinca sa kojim može da se poistoveti, pruža određeni osećaj kontrole sopstvene sudbine. Međutim, realnost je retko tako idealistična. Sposobnost pojedinaca, pa čak i onih na najvišim državnim funkcijama, da samostalno utiču na međunarodna zbivanja je upitna. Koncept duboke države (*deep state*), koji je zbog Trampa toliko pominjan u poslednje vreme, namenjen je objašnjavanju nemogućnosti donosilaca odluka da u potpunosti određuju delovanje sopstvene države.⁴¹ Na neki način, upitnost mogućnosti pojedinca da dovedu do međunarodnih promena je u koliziji sa centralnom tezom rada, u kojem se insistira na važnosti i značaju pojedinca. Ukoliko je upitno da li pojedinac može da proizvede efekte po međunarodna zbivanja generalno, a međunarodnu

⁴¹ Na primer videti: Patrick H. O'Neil, "The Deep State: An Emerging Concept in Comparative Politics" (November 20, 2017). Dostupno na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2313375> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2313375>; Jon D. Michaels, "The American Deep State", *Notre Dame Law Review*, Vol. 93, No. 4, 2018, pp. 1653-1670.

bezbednost partikularno, dovodi se u pitanje i svrsishodnost ispitivanja uloge pojednostavljiivača.

Međutim, sposobnost pojedinca u ulozi pojednostavljiivača da bude relevantan faktor u međunarodnoj bezbednosti prevashodno počiva na indirektnim uticaju koji ide preko građana i/ili donosilaca odluka. Prosto razlaganje složenog problema i predstavljanje na jednostavan i gledaocima prijemčiv način samo po sebi ne može proizvesti gotovo nikakve efekte po međunarodnu bezbednost. Time bi se moglo reći za gotovo svaki od priloga emisije Džona Olivera, predstavljenih u prethodnom poglavlju, da nose značajnu težinu pri razumevanju međunarodnih prilika. Iako je ova tvrdnja manje-više očigledna i zdravorazumska, ona je izvučena iz konteksta složenog sistema kao što je međunarodni. U složenim sistemima indirektni, nelinearni i odloženi efekti mogu imati značajne posledice, i otuda desetominutni ili dvadesetominutni humoristički televizijski prilozii pojedinca, makar u načelu, mogu imati snažan uticaj na događaje na međunarodnoj sceni.⁴² Štaviše, upravo uključivanje „u jednačinu“ građana i/ili donosilaca odluka u velikoj meri omogućava da dođe do efekata koje pojedinac u ulozi pojednostavljiivača proizvodi. Segment emisije Džona Olivera nije značajan sam po sebi, tj. zato što je pojednostavio određeno kompleksno pitanje međunarodne bezbednosti, već po tome kako je uspeo da ga „objasni“ prosečnom gledaocu i podstakne ga na delanje. Otuda, uloga pojednostavljiivača je relevantna prvenstveno u slučajevima kada uspe da mobiliše podršku. U suprotnom, pronašli bismo se u okolnostima gde bi svaka televizijska emisija ili drugi oblik pojednostavljiivanja događaja dovela do posledica po međunarodnu bezbednost.

Time, ukoliko bismo uticaj pojednostavljiivača, poput Džona Olivera, posmatrali kroz prizmu kauzalnog mehanizma, njegovo delovanje bi predstavljalo nezavisnu varijablu logičkog algoritma, međunarodno-bezbednosni efekti zavisnu, dok bi građani i donosioci odluka predstavljali intervenišuću varijablu. Bez pojedinca u ulozi pojednostavljiivača, lanac događaja koji vodi od nezavisne, preko intervenišućih, do konačno zavisne varijable teško može da bude otpočet. Svakako, u načelu je moguće zamisliti situaciju gde je pojedinac u ulozi pojednostavljiivača suvišan, međutim takva situacija zahteva postojanje: a) dobro informisane javnosti; b) javnosti koja

⁴² Robert Jarvis, *System Effects: Complexity in Political and Social Life*, Princeton University Press, Princeton, 1999.

je kompetentna da razume stanje pred kojim se nalazi; i c) spremnost da dela u određenom pravcu. Očekivati da će se „kockice poklopiti“ na takav način gotovo je podjednako idealističko kao i uzdanje u sposobnost pojedinca da samostalno utiče na međunarodne prilike. Pojednostavljiivač je katalizator koji „poklapa kockice“ u pravcu delanja građana i njihovog uticaja ili direktno na pitanja međunarodne bezbednosti ili posredstvom njihovog uticaja na donosiocce odluka.

Ipak, posmatrati predstavljeni kauzalni mehanizam van konteksta generalnijih međunarodnih zbivanja donekle može dovesti do opasnosti svojevrsnog *Innenpolitik* redukcionizma. Da bi pojednostavljiivač imao „plodno tlo“ za svoj rad, neophodno je postojanje međunarodno-bezbednosnog stanja koje treba pojednostaviti, ali i samih strukturalnih okolnosti koje neće onemogućavati uspešnost uticaja pojednostavljiivanja na međunarodnu bezbednost. Jednostavno, ukoliko ne postoje oni događaji u međunarodnoj areni koje treba pojednostaviti, pojedinac poput Džona Olivera biće irelevantan po međunarodnu bezbednost. S druge strane, ukoliko je struktura međunarodnog sistema takva da postoje duboke razlike između određenih država i njihovih građana, sposobnost pojednostavljiivača da utiče na građane biva znatno ograničeno drugim faktorima. Snaga dihotomije sopstvo-drugost, u određenim situacijama, teško da ostavlja dovoljno prostora za reviziju sopstvenih stanovišta pomoću delanja pojedinca u ulozi pojednostavljiivača.⁴³ Kada, kako Semjuel Hantington (*Samuel Huntington*) navodi „mi znamo ko smo samo kada znamo ko nismo i, često, kada znamo protiv koga smo“,⁴⁴ postaje gotovo nemoguće da se pojednostavljiivanjem određenog događaja proizvedu promene iz razloga što duboka ukorenjenost sučeljenih pozicija sprečava mobilizaciju građana koja je neophodna da bi do promena došlo.

Vraćajući se na Džona Olivera i „njegov efekat“, puka činjenica da je on na jednostavan i prijemčiv način predstavio određena pitanja iz sfere međunarodne bezbednosti ne znači da možemo odmah staviti znak jednakosti između priloga njegove emisije i dešavanja u međunarodnoj

⁴³ Za razmatranja sopstva i drugosti, videti na primer: Iver B. Nojman, *Upotrebe drugog: "Istok" u formiranju evropskog identiteta*, Službeni glasnik i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2011.

⁴⁴ Semjuel P. Hantington, *Sukob Civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*, CID i Romanov, Podgorica i Banja Luka, 2000, str. 28.

areni. Svakako nije beznačajno da su epizode predstavljene u prethodnom poglavlju pregledane više stotina miliona puta, međutim ukoliko sam čin gledanja Oliverove emisije ne proizvede kvalitativne promene u odnosu građana i/ili donosilaca odluka prema određenim pitanjima međunarodne bezbednosti, ona ostaje ono što prvenstveno i jeste – humoristički program. „Džon Oliverov efekat“ počiva na promenama u odnosu ljudi prema određenim pitanjima i mobilizaciji tih ljudi u pravcu (prevashodno) njihovom suprotstavljanju. Otuda, veće suprotstavljanje građana programu prisluškivanja i nadziranja od strane NSA, veća podrška Pariskom sporazumu i borbi protiv globalnog zagrevanja, protivljenje napuštanju Kurda, insistiranje na većoj odgovornosti (*accountability*) donosilaca odluka pri upotrebi dronova u vojnim operacijama, bili bi indikatori uspešnosti „Džon Oliverovog efekta“ u međunarodnoj bezbednosti.

S druge strane, „Džon Oliverov efekat“ postoji u kontekstu određenih međunarodnih okolnosti. Turbulentnost trenutnog stanja u međunarodnom sistemu, koja istovremeno prouzrokuje kako izrazitu kompleksnost tako i nepostojanje jasno suprotstavljenih tabora, pruža veće mogućnosti za uspeh „Džon Oliverovog efekta“. Tokom Hladnog rata, kada je struktura međunarodnog sistema bila relativno jasnija, potreba za pojednostavljiivačem koji će predstaviti građanima određena pitanja međunarodne bezbednosti bila je manje izražena. Još značajnije, u tom periodu postojala je relativno jasna blokovska podela koja je do određene mere odbacivala težnju za razumevanjem druge strane. Gotovo nikakvo razumevanje druge strane nije proizvelo negaciju činjenice da je u pitanju neprijatelj, čineći pojednostavljiivanje neučinkovitim ako ne i bespotrebim. Međutim, treća dekada XXI veka, kao i dekada pre nje, ne odlikuju se u toj meri stepenom jasnoće kao period Hladnog rata.⁴⁵ Previranja i tenzije postoje kod dojučerašnjih saveznika, gotovo na sličan način kao što postoji saradnja između bivših neprijatelja. Kompleksniji i nejasniji svet, u kojem neprijatelj još nije precizno utvrđen, omogućava pojednostavljiivaču strukturalne osnove za svoje delanje.

Odgovor na pitanje hoćemo li videti „Džon Oliverov efekat“ u međunarodnoj bezbednosti glasi da, ali samo uslovno, ukoliko strukturalne

⁴⁵ O jasnoći strukturalnih uticaja međunarodnog sistema videti: Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Stephen E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit., 46-52.

okolnosti i građanska aktivnost to omogućuje. Ranije pozivanje na rad Roberta Putnama nije slučajno, jer „Džon Oliverov efekat“ odnosno efekti pojedinaca u ulozi pojednostavljivača predstavljaju kontinuiranu „igru na dva nivoa“, istovremeno uključujući i strukturalne sile na nivou međunarodnog sistema, ali i građane unutar država. Štaviše, insistiranje Rozenaua na važnosti fragmentiranog sveta za mogućnost pojedinaca da utiču na međunarodna zbivanja relativno je kompatibilno sa koncepcijom efekata pojednostavljivača kao „igre na dva nivoa“. Zbog karakteristike svojih uticaja pojedinac u ulozi pojednostavljivača, poput Džona Olivera, može biti relevantan faktor u međunarodnoj bezbednosti, prvenstveno u onim situacijama kada struktura međunarodnog sistema ne pruža jasne signale državama, i kada građani država čuju poruku i spremni su da delaju u pravcu podrške ili suprotstavljanja određenoj politici.

Dosadašnji uticaj „Džon Oliverovog efekta“ i uloge Džona Olivera kao pojednostavljivača je ipak malo drugačiji. Za razliku od unutardržavnih pitanja, gde se može reći da su epizode emisije Džona Olivera ostvarili određeni uticaj, aspekti međunarodne bezbednosti (isključujući segment o Snoudeu) imali su manje uspeha. S obzirom na to da fokus ovog rada počiva na pitanju da li se logika iza „Džon Oliverovog efekta“ može primeniti u međunarodnoj bezbednosti, neophodno je pružiti kratko objašnjenje zašto je emisija Džona Olivera imala ograničen uspeh u domenu međunarodne bezbednosti. Centralni razlog ograničenog uticaja po međunarodnu bezbednost leži u ograničenosti interesovanja i pažnje američke javnosti za spoljopolitička pitanja.⁴⁶ S obzirom na to da je Oliverova emisija prvenstveno namenjena američkom tržištu, njegova sposobnost da utiče na pitanja međunarodne bezbednosti je ograničena karakteristikama samih američkih građana, koje, iako povoljnije nego tokom Hladnog rata, i dalje onemogućavaju aktivniji efekat samog Olivera kao pojednostavljivača.

Zaključak

Kada je televizijska emisija *Last Week Tonight with John Oliver* počela da biva prepoznata kao katalizator suprotstavljanja građana određenim javnim

⁴⁶ Benjamin I. Page and Jason Barbas, "Foreign Policy Gaps Between Citizens and Leaders", *International Studies Quarterly*, Vol. 44, No. 3, 2000, p. 346.

politikama, mediji su brzo proglasili postojanje „Džon Oliverovog efekta“ i njegovu važnost za sagledavanje događaja. Pojednostavljeno rečeno, ukoliko želite da razumete zašto se neki događaj odigrao na određeni način, pogledajte da li je Oliver obradio tu temu i možda ćete pronaći svoje objašnjenje. Dosadašnja (prvenstveno medijska) razmatranja „Džon Oliverovog efekta“ odnosila su se na unutardržavna pitanja, međutim skup tema koje Oliver obrađuje i pojednostavljuje nije ograničen samo na probleme američkog društva, već i na pitanja međunarodne bezbednosti. Bilo da je reč o tradicionalnom viđenju korpusa pitanja međunarodne bezbednosti, bilo da je reč o „proširenom i produbljenom“ skupu, Oliver je od početka emitovanja kontinuirano pristupao njihovom pojednostavljivanju svojim gledaocima i time otvarao mogućnost pokretanja „lanca događaja“ koji bi vodili do makro efekata u međunarodnoj bezbednosti.

Nadovezujući se na razmatranja Džejmsa Rozenaua o ulogama pojedinaca u savremenom društvu, „Džon Oliverov efekat“ počiva na ulozi pojednostavljivača, odnosno onih pojedinaca koji složena pitanja međunarodne bezbednosti predstavljaju građanima na jednostavan i prijemčiv način, omogućavajući da razumeju njihove uzroke, implikacije, ali i moguće pravce delanja. Razlaganjem i jednostavnim i prijemčivim predstavljanjem pitanja međunarodne bezbednosti, pojednostavljiivač može mobilisati građane da utiču na donosiocce odluka, i posredstvom ovog mehanizma dovedu do odvijanja bezbednosnih procesa u međunarodnoj areni. Otuda „Džon Oliverov efekat“, odnosno uloga pojednostavljivača, počiva na svojevrsnoj intersekciji tri nivoa analize u međunarodnim odnosima. Međunarodni sistem istovremeno predstavlja kontekst koji omogućava pojedincu u ulozi pojednostavljivača da svojim delanjem otpočne pomenuti „lanac“, ali i arenu u okvirima kog se posledice delanja pojedinca ostvaruju. Građani, uz donosiocce odluka, predstavljaju most između pojedinca i međunarodnog sistema, tj. između mikro i makro nivoa. Pojedinaac predstavlja „inicijalnu kapislu“ koja pokreće „lanac“, pojednostavljujući složenost bezbednosnih procesa na međunarodnom planu i mobilisući građane da delaju, čiji ishod mogu biti međunarodno-bezbednosne posledice.

Međutim, poteškoća pri utilizaciji logike poput „Džon Oliverovog efekta“ leži u pitanju kako da znamo da je upravo pomenuto pojednostavljivanje predstavljalo presudni faktor po međunarodnu bezbednost? Iako sama logika ima svoju teorijsku potporu, empirijsko istraživanje kojim bi se potvrdilo ili

opovrglo njegovo postojanje predstavlja kompleksniji deo slagalice. Jednostavno, da bi „Džon Oliverov efekat“ zaista bio presudan faktor koji je doveo do određenih zbivanja, neophodno je da se utvrdi postojanje korelacije između gledanja njegove emisije od strane građana i njihovog delanja koje bi dovelo do bezbednosnih efekata u međunarodnoj areni. Iako po određenim pitanjima postoje empirijska istraživanja koja utvrđuju korelaciju između gledanja određenog humorističko-informativnog programa i političkih događaja, u slučaju međunarodne bezbednosti deluje da takva istraživanja trenutno nisu u fokusu.⁴⁷

Primer Džona Olivera i njegove emisije, predstavlja adekvatan slučaj na kojem se može jednostavno razložiti i predstaviti uticaj pojedinca u ulozi pojednostavljiivača po međunarodnu bezbednost. Međutim, iako je slučaj pogodan za razumevanje načina na koji pojednostavljiivač utiče na međunarodna zbivanja, sama Oliverova emisija nije postigla istovetan stepen uticaja po međunarodnim pitanjima kao po unutardržavnim. Na pitanje da li se „Džon Oliverov efekat“ može primeniti po razumevanje međunarodne bezbednosti, odgovor je dvojak: generalno posmatrano – da; konkretno, u slučaju samog Džona Olivera – još uvek ne. Jednostavno, specifičnost američkog društva koje je relativno nezainteresovano za spoljnopolićka pitanja, onemogućava značajniji uticaj Džona Olivera kao pojednostavljiivača pri pitanjima međunarodne bezbednosti. Ipak, humorističko-informativni programi, iako verovatno proizvod SAD, nisu isključiva privilegija samo njihovog društva i slični programi se mogu naći i u drugim državama sveta, uključujući i Republiku Srbiju. Otuda, svojevrsni „neuspeh“ Džona Olivera da utiče na međunarodnu bezbednost ne znači nužno i „neuspeh“ same logike iza uticaja pojednostavljiivača po pitanjima međunarodne bezbednosti.

Po mnogo čemu, pojednostavljiivač je uloga XXI veka. Iako se u trećoj dekadi XXI veka može pronaći pluralitet uloga pojedinaca koji svojim delanjem poseduju kapacitete da dovedu do makro efekata, većina njih je dobrim delom nasleđe prošlosti. S druge strane, uloga pojednostavljiivača predstavlja relativno „nov dodatak“ koji je proistekao iz sve veće dostupnosti

⁴⁷ Bruce W. Hardy, Jeffrey A. Gottfried, Kenneth M. Winneg and Kathleen Hall Jamieson, „Stephen Colbert’s Civics Lesson: How Colbert Super PAC Taught Viewers about Campaign Finance“, *Mass Communication and Society*, Vol. 17, No. 3, 2014, pp. 329-353.

informacija, zainteresovanosti građana (ali i nepoverenja prema donosiocima odluka) za širi korpus političkih pitanja, ali i same složenosti današnjice. Sa sve kompleksnijim međunarodnim okruženjem, sve složenijim debatama, i sve većom preopterećenošću brojnim informacijama, došlo se do toga da se određena pitanja moraju pojednostaviti da bi se razumela od strane većine ljudi. Važnost razumevanja logike iza „Džon Oliverovog efekta“, tj. pojedinca u ulozi pojednostavljivača, je više predstojeća nego što je potonja. Uprkos mogućim ograničenjima, porastom „analitičara“ međunarodnih pitanja, spoljnopolitičkih komentatora, pa čak i sve učestalijeg uključivanja javnih ličnosti u debate o međunarodnoj bezbednosti i „proboja“ ovakvih sadržaja na netradicionalne platforme poput Jutjuba (*Youtube*), u decenijama pred nama međunarodna bezbednost može više nego ikad biti oblikovana raznolikim pojednostavljivačima.

Bibliografija

- Baumgartner, Jody C., and Morris, Jonathan S., „One `Nation` Under Stephen? The Effects of the Colbert Report on American Youth”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, Vol. 52, No. 4, 2008, pp. 622-643.
- Baumgartner, Jody, „The Daily Show Effect: Candidate Evaluations, Efficacy and American Youth”, *American Politics Research*, Vol. 34, No. 3, 2006, pp. 341-367.
- Baym, Geoffrey, „Crafting New Communicative Models in the Televisual Sphere: Political Interviews on The Daily Show”, *The Communication Review*, Vol. 10, No. 2, 2007, pp. 93-115.
- Baym, Geoffrey, „The Daily Show: Discursive Integration and the Reinvention of Political Journalism”, *Political Communication*, Vol. 22, No. 3, 2005, pp. 259-276.
- Buzan, Barry and Hansen, Lene, „Editors` Introduction”, In: B. Buzan and L. Hansen (Eds.), *International Security Vol. 1*, (pp. xvi-xl), SAGE Publications, London, 2007.
- Buzan, Barry and Hansen, Lene, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Byman, Daniel L., and Pollack, Kenneth M., „Let Us Now Praise Great Men: Bringing the Statesman Back In”, *International Security*, Vol. 25, No. 4, 2001, pp. 107-146.

- Colletta, Lisa, "Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart", *The Journal of Popular Culture*, Vol. 42, No. 5, 2009, pp. 856-874.
- Cooper, Andrew F., *Celebrity Diplomacy*, Routledge, London and New York, 2016.
- Dunne, Tim, Hansen, Lene and Wight, Colin, "The end of International Relations Theory?", *European Journal of International Relations*, Vol. 19, No. 3, 2013, pp. 405-425.
- Finel, B. I., „Black Box or Pandora’s Box: State Level Variables and Progressivity in Realist Research Programs“, *Security Studies*, Vol. 11, No. 2, 2001, 187-227.
- Giddens, Anthony, *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1984.
- Hantington, Semjuel P., *Sukob Civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*, CID i Romanov, Podgorica i Banja Luka, 2000.
- Hardy, Bruce W., Gottfried, Jeffrey A., Winneg, Kenneth M., and Jamieson, Kathleen Hall, "Stephen Colbert’s Civics Lesson: How Colbert Super PAC Taught Viewers about Campaign Finance", *Mass Communication and Society*, Vol. 17, No. 3, 2014, pp. 329-353.
- Huliaras, Asteris, and Tzifakis, Nikolaos, "Celebrity Activism in International Relations: In Search of a Framework for Analysis" *Global Society*, Vol. 24, No. 2, 2010, pp. 255-274.
- Jarvis, Robert, *System Effects: Complexity in Political and Social Life*, Princeton University Press, Princeton, 1999.
- Jervis, Robert, "Do Leaders Matter and How Would We Know?", *Security Studies*, Vol. 22, No. 2, 2013, pp. 153-179.
- Jervis, Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2017.
- Korać, Srđan T., "Depersonalisation of Killing: Towards A 21st Century Use of Force `Beyond Good And Evil?`", *Philosophy and Society*, Vol. 29, No. 1, 2018, pp. 49-64.
- Korać, Srđan T., *Disciplinsko ratovanje u doba dronova i robota*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019.

- Krause, Keith and Williams, Michael C., "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods", *Mershon International Studies Review*, Vol. 40, No. 2, 1996, pp. 229-254.
- Lobell, Steven E., Ripsman, Norrin M., and Taliaferro, Jeffrey W. (eds.), *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Michaels, Jon D., "The American Deep State", *Notre Dame Law Review*, Vol. 93, No. 4, 2018, pp. 1653-1670.
- Nojman, Iver B., *Upotrebe drugog: "Istok" u formiranju evropskog identiteta*, Službeni glasnik i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2011.
- Page, Benjamin I., and Barbas, Jason, "Foreign Policy Gaps Between Citizens and Leaders", *International Studies Quarterly*, Vol. 44, No. 3, 2000, pp. 339-364.
- Putnam, Robert D., "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games", *International Organization*, Vol. 42, No. 3, 1988, pp. 427-460.
- Ripsman, Norrin M., Taliaferro, Jeffrey W., Lobell, Steven E., *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2016.
- Rokvić, Vanja i Subotić, Milovan R., „Pravne dileme upotrebe dronova u borbi protiv terorizma“, *Srpska politička misao*, Vol. 64, No. 2, 2019, str. 187-205.
- Rose, Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Vol. 51. No. 1, 1998, pp. 144-172.
- Rosenau, James N., "Information Technologies and the Skills, Networks, and Structures that Sustain World Affairs", In: J. N. Rosenau and J. P. Singh (Eds.), *Information Technologies and Global Politics*, (pp. 275-287), State University of New York Press, Albany, 2002.
- Rosenau, James N., "Towards the Study of National-International Linkages", In: J. N. Rosenau (Ed.), *Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems*, (pp. 44-63), The Free Press and Collier-Macmillan Limited, New York and London, 1969.
- Rosenau, James N., *Along the domestic-foreign Frontier: Exploring governance in a turbulent world*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Rosenau, James N., *People Count! Networked Individuals in Global Politics*, Boulder and London: Paradigm Publishers, 2008.

- Rosenau, James N., *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*, Princeton University Press, Princeton, 1990.
- Scott, James M., Carter, Ralph G., Drury, A. Cooper, *IR: International, Economic and Human Security in a Changing World*, 3rd Edition, CQ Press, Thousand Oaks, 2018.
- Singer, J. David, "International Conflict: Three Levels of Analysis", *World Politics*, Vol. 12, No. 3, 1960, pp. 453-461.
- Singer, J. David, "The Level-of-Analysis Problem in International Relations", *World Politics*, Vol. 14, No.1, 1961, pp. 77-92.
- Trapara, Vladimir, „Problem protivrakete odbrane u odnosima Rusije i Sjedinjenih Država“, *Međunarodni problemi*, Vol. 64, No. 1-2, 2014, str. 101-136.
- Verba, Sidney, "Simulation, Reality, and Theory in International Relations", *World Politics*, Vol. 16, No. 3, 1964, pp. 490-519.
- Waltz, Kenneth N., *Man, the State and War: a Theoretical Analysis*, Columbia University Press, New York, 2001.
- Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics*, Waveland Press, Long Grove, 2010.
- Williams, Paul D., "Security Studies: An Introduction", In: P. D. Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, (pp. 1-12), Routledge, New York and London, 2008.

Izvori sa interneta

- Ahsan, Sadaf, "It's always risky, but it's worked so far: How John Oliver walks a tricky tightrope with Last Week Tonight", *National Post*, 7 February 2020, <https://nationalpost.com/entertainment/television/its-always-risky-but-its-worked-so-far-how-john-oliver-walks-a-tricky-tightrope-with-last-week-tonight>. 02/08/2020.
- Brody, Ben, "How John Oliver Transformed the Net Neutrality Debate Once and for All", *Bloomberg*, 26 February 2015, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-26/how-john-oliver-transformed-the-net-neutrality-debate-once-and-for-all>; 02/08/2020.
- Dakel, Jon, "The John Oliver effect: How the Daily Show alum became the most trusted man in America", *National Post*, 18 February 2015, available at: <https://nationalpost.com/entertainment/television/the-john-oliver->

effect-how-the-daily-show-alum-became-the-most-trusted-man-in-america; 02/08/2020.

Last Week Tonight, "China & Uighurs: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 26 July 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=17oCQakzIl8&>; 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Dalai Lama: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 5 March 2017, [https://www.youtube.com/watch?v=bLY45o6rHm0](https://www.youtube.com/watch?v=bLY45o6rHm0;); 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Drones: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 29 September 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=K4NRJocNHIs>. 14/08/2020.

Last Week Tonight, "Government Surveillance: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 6 April 2015, https://www.youtube.com/watch?v=XEVlyP4_11M. 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Guantanamo: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 9 October 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=KEbFtMgGhPY>; 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Iran Deal: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 22 April 2018, https://www.youtube.com/watch?v=5xnZ_CeTqyM; 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Migrants and Refugees: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 28 September 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=umqvYhb3wf4>; 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Modi: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 23 February 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=qVIXUhZ2AWs>; 15/08/2020.

Last Week Tonight, "North Korea: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 13 August 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=TrS0uNBuG9c>; 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Nuclear Weapons: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 27 July 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=1Y1ya-yF35g>. 14/08/2020.

Last Week Tonight, "Paris Agreement: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 4 June 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=5scez5dqtAc>; 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Putin: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 20 February 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=0utzB6oDan0>. 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Refugee Crisis: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 20 September 2016, https://www.youtube.com/watch?v=_kZsOISarzg; 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Saudi Arabia: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 14 October 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=ViDPiyiszoo>; 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Torture: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 14 June 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=zmeF2rzsZSU>; 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Trade: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 20 August 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=etkd57IPfPU> 16/08/2020.

Last Week Tonight, "Trump & Syria: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 27 October 2019, https://www.youtube.com/watch?v=2u_pZ-SgACk. 15/08/2020.

Last Week Tonight, "Trump vs. The World: Last Week Tonight with John Oliver (HBO)", *Youtube*, 19 February 2018, https://www.youtube.com/watch?v=QCjk_NPsIqU; 15/08/2020.

Luckerson, Victor, "How the `John Oliver Effect` Is Having a Real-Life Impact", *Time*, 10 July, 2015, <https://time.com/3674807/john-oliver-net-neutrality-civil-forfeiture-miss-america/>; 02/08/2020.

Ross, Terrance F., "How John Oliver Beats Apathy", *The Atlantic*, 14 August 2014, <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2014/08/how-john-oliver-is-procuring-latent-activism/376036/>; 02/08/2020.

Wilkinson, Alissa, "5 years in, HBO's Last Week Tonight is a lot more than `just comedy`: No matter what John Oliver says", *Vox*, 17 February 2019, <https://www.vox.com/culture/2019/2/14/18213228/last-week-tonight-john-oliver-hbo-season-six>; 02/08/2020.

“JOHN OLIVER EFFECT” IN INTERNATIONAL SECURITY (?)

Mihajlo KOPANJA

Abstract: The paper focuses on a specific role an individual can have in international relations and international security – the role of the simplifier. With ever greater complexity of international affairs in the 21st century, the ability of everyday citizens to comprehend and actively participate in the debates revolving around international security is getting ever more limited. The stated complexity has led to the need for such questions to be presented in a simple and receptive way to the citizens, leading certain individuals to take on themselves the role of the simplifier. As an example of such an individual, this paper focuses on the British and American comedian and TV host John Oliver, who, by presenting complex questions in a simple and receptive way, has become a driving force behind citizens' opposition towards certain policies. The paper itself is organized into three parts, with the first focusing on the role of the simplifier through the theoretical perspective of American political scientist James N. Rosenau on micro-macro linkages and roles of individuals in international relations. The second part is focused on John Oliver's TV show and on presenting his segments, which deal with the questions of international security. Finally, the last part strives to answer the central question of this paper - whether an individual in the role of the simplifier can affect international security? The paper concludes that the simplifier role is relevant to the understanding of contemporary international security, but also that John Oliver's show did not accomplish the same level of influence on the citizens as in the case of internal American questions.

Keywords: individual, international security, roles, international system, citizens.